

Oslo, 01.04.2020

Innspill fra Forleggerforeningen: Videre arbeid med åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner og datasett

Forleggerforeningen takker for anledningen til å gi våre innspill i høringen om videre arbeid med åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner og datasett.

Vi vil (1) begynne med å gi vår tilbakemelding på rapporten «Rettighets- og lisensspørsmål ved åpen publisering» av Torgeir Kielland, deretter (2) vil vi gi en generell kommentar til hva som bør ligge til grunn i utforming av tiltak for åpen tilgang og (3) komme med forslag på syv konkrete tiltak vi mener kan bidra til å fremme åpen tilgang til forskning i Norge.

1. Rettighets- og lisensspørsmål ved åpen publisering

Rapporten «Rettighets- og lisensspørsmål ved åpen publisering» av Torgeir Kielland gir viktig innsikt til utformingen av lisenskrav ved publisering med åpen tilgang. Til tross for rapportens begrensninger, som at den ikke har vurdert datasett, gir denne støtte for at forskere bør kunne velge mellom flere typer delingslisenser når de publiserer forskning med åpen tilgang.

Forleggerforeningen mener det generelle kravet om bruk av delingslisens CC BY i Plan S bør trekkes. CC BY-lisensen gir tillatelse til alle former for bearbeidelser og åpner for omfattede endringer av vitenskapelige verk. Kielland stiller i sin utredning spørsmål om krav om en slik overdragelse griper inn i forskernes akademiske rettigheter.

Det vil være hensiktsmessig å åpne for et bredere tilfang delingslisenser, med mulighet for bruk av alle etablerte CC-lisenser. Forskere må selv kunne avgjøre hvilken lisens de ønsker å publisere med, avhengig av blant annet arbeidets art og fagspesifikke faktorer.

Vi mener en effektiv overgang til åpen tilgang best kan sikres gjennom at forfattere, forskersamfunn og tidsskrifteiere opplever at opphavspersonenes rettigheter ivaretas på en god måte.

2. Utforming av tiltak for åpen tilgang

Forleggerforeningen har i flere sammenhenger tidligere spilt inn konkrete tiltak for hvordan myndighetene bør arbeide videre for å nå målet om åpen tilgang ([Forskningsrådets høring om Plan S](#), [Stortingshøring om Dokument 8:107 S \(2018-2019\)](#)).

Vi vil igjen understreke den viktige rollen akademiske forlag spiller for profesjonell forskningspublisering i Norge. Dette gjelder både for utgivelser av vitenskapelig tidsskrifter og bøker. Norske forlag har siden 1800-tallet vært utgivere av norske, nordiske og internasjonale vitenskapelige tidsskrifter. De akademiske forlagene spiller en avgjørende rolle

for opprettholdelse og videreutvikling av norske og nordiske tidsskrifter, ved at de sikrer profesjonell publisering av høy faglig og språklig kvalitet.

Norge peker seg også ut som et av landene der de akademiske forlagene har tatt en aktiv rolle i overgangen til åpen tilgang, ved å investere i publiseringsløsninger for åpen tilgang, utvikle kompetanse, og bistå forfattere og tidsskrifter i overgangen. Flere forlag har utgitt bøker med åpen tilgang i en årrekke og flere (både større og mindre aktører) tilbyr dette nå. Forlagene har tett kontakt med tidsskriftredaksjonene og forskningsmiljøene i Norge og Norden, og har dermed god kjennskap til publiseringslandskapet og utfordringene forskere og tidsskriftredaksjoner opplever i forbindelse med Plan S. Dette er et godt grunnlag å bygge videre på. Nye tiltak for åpen vitenskap og åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner bør ha som mål å styrke det arbeidet som allerede gjøres av norske akademiske forlag.

Forleggerforeningen ser det også som avgjørende at det etableres gode ordninger for å sikre at åpen tilgang-publisering ikke går utover vitenskapelige publikasjoners kvalitet eller forskernes mulighet og rett til selv å velge relevante faglige kanaler og forlag. Dette gjelder både vitenskapelige bøker og tidsskrifter.

Vi vil vektlegge at offentlige tiltak for å støtte overgangen til publisering med åpen tilgang ikke må være konkurransevridende eller favorisere enkelte utgivelsesmodeller, og sikre at private og offentlige aktører konkurrerer på like vilkår. Tidsskriftredaksjoner og forfattere må ha reelle muligheter til å velge utgivelsesmodell for sine publikasjoner. Offentlig støtte til publisering med åpen tilgang må skje gjennom åpne utlysninger og/eller åpne og gjennomsiktede støtteordninger der alle typer utgivere har mulighet til å søke. Dette innebærer blant annet at offentlige utdanningsinstitusjoner/bibliotek som ønsker å etablere egne forlagstjenester må konkurrere på samme vilkår som private aktører.

3. Forslag til konkrete tiltak

- a. Konsortieordningen for innkjøp av norske tidsskrifter innen humaniora og samfunnsfag med åpen tilgang bør videreføres og utvides til andre fagområder. Tiltaket vil sikre profesjonell drift og utgivelse av norskspråklige og sårbare publiseringskanaler, og vil gi en effektiv overgang til åpen publisering for norske tidsskrifter. Dette er et tiltak som kan gjennomføres innen 1. januar 2021 og som vil gi umiddelbar effekt.
- b. Det bør i tillegg etableres et statlig publiseringsfond for tidsskrifter og bøker der forfattere kan søke om publiseringstøtte til vitenskapelige bøker med åpen tilgang og til publisering i tidsskrifter som ikke er omfattet av andre avtaler. Dette er et tiltak som vil forenkle finansieringsprosessen for forfattere, institusjoner, tidsskrifter og forlag, være kostnadseffektivt for staten, og sikre transparens og sunn konkurranse mellom tilbyderne. Det vil være særlig viktig for å sikre at forskere ved ulike institusjoner har like vilkår når de søker om finansiering til sine prosjekter, og at ulike tilbydere har mulighet til å bygge opp eller videreutvikle utgivelsestjenester for åpen tilgang.

- c. Det bør settes av egne midler til etablering av nye norske og nordiske tidsskrifter. Dette er viktig for å sikre fortsatt innovasjon og utvikling blant norske og nordiske forskningstidsskrifter.
- d. Merverdiavgiftsloven §6 bør utvides til å inkludere fritak for merverdiavgift på omsetning av alle utgivertjenester knyttet til åpen tilgang. Fritaket bør ikke begrenses til det tradisjonelle tidsskrift- eller bokformatet, ettersom overgangen til åpen tilgang og åpen vitenskap er avhengig av innovasjon innen formater og tjenester (jmf.henvendelse fra Forleggerforeningen til Finansdepartementet 9.10.2019 (ref. 19/4082).
- e. Nordiske tidsskrifter er i en spesielt utsatt situasjon. De dekkes ikke av nasjonale støtteordninger og kan kun få begrenset støtte på nordisk nivå. Norske myndigheter bør sammen med de nordiske landene konkretisere en felles og solid finansieringsløsning for nordiske tidsskrifter.
- f. Avtalene som er gjort med store tidsskriftforlag om åpen publisering for norske forskere («les og publiser-avtaler»), må suppleres med avtaler med andre typer utgivere. Avtalene som er inngått med de store aktørene risikerer å gjøre det vanskeligere å drive for forlag som kun publiserer med åpen tilgang, for små utgivere og for tidsskrifter med andre utgivelsesmodeller. Unit bør derfor gå i dialog med slike utgivere om alternative avtaler for å sikre at overgangen til åpen tilgang ikke reduserer mangfoldet i publiseringslandskapet.
- g. Det stilles stadig høyere krav til publiseringsplattformer og teknisk infrastruktur (jf. Plan S). Støtte til etablering og videreutvikling av slike løsninger for åpen vitenskap og åpen publisering må være åpen for alle utgivere.

Med vennlig hilsen,

Kristenn Einarsson
Administrerende direktør